73
2

philatelica

philatelica

1973/2

TARTALOM

Madarász Gyula:
Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkiadásai, Magyarország első bélyegei.

Dr. Petrovits Tivadar:
A II. típusú 5 krajcáros (1875—1891).

Dr. Scholz Tamás:
Bélyegek állományvédelme.

Idegen nyelvű tartalom.

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS MUNKAKÖZÖSSÉGE KÖZLÖNYE
SZERKESZTI: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: PÁKOZDI LÁSZLÓ, DR. SCHOLZ TAMÁS
FELELŐS KIADÓ: DR. STEINER LÁSZLÓ
III. ÉVFOLYAM

Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkiadásai Magyarország első bélyegei

MADARÁSZ GYULA

A bélyegek iránti érdeklődés világszerte egyre fokozódik. Ez nemcsak a bőségesen megjelenő új bélyegekre, hanem a hosszabb ideig aránylag elhanyagolt klasszikusokra is nagymértékben érvényes. Sőt, ez utóbbiak közül bizonyos objektumok iránt eddig még nem tapasztalt érdeklődés nyilvánul meg, mint pl. a ritkaságok, a luxus minőségű példányok, a különféle bérmentesítések, a tévnyomatok stb. iránt. A klasszikus bélyegek specializált gyűjtésének már régi múltja van és a rájuk vonatkozó ismeretek is hosszú évtizedek kutatásainak eredményei, amelyek a speciális katalógusok révén ma már mind szélesebb körökben terjednek el.

A klasszikusokra vonatkozó mai előrehaladott ismeretek idején különös kivételnek számítanak az itt tárgyalandó bélyegkiadások, Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkibocsátásai. E kiadások körülményeire vonatkozó alapvető ismeretek ugyanis még ma sem általánosak, habár maguk a bélyegek nagy kedveltségnek örvendenek. Vannak, akik e kiadások mibenlétével és bélyegeik hovatartozásával nincsenek tisztában és ennek következtében a gyűjtésükben rejlő változatos lehetőségeket sem ismerik. A bélyegek specializáló gyűjtése átlagon felüli tudnivalók elsajátítását is szükségessé teheti, de a bélyegekkel való foglalkozás bármely fokán is elengedhetetlen, hogy felismerjünk egy bélyeget, illetve tudjuk, hogy az hová tartozik. Ha az itt szóban forgó bélyegekre vonatkozó ismereteket csak ebből a magától értetődőnek látszó követelmények szempontjából tekintjük, akkor is kedvezőtlen tapasztalatokra tehetünk szert. E különleges bélyegkiadás az eddigieknél nagyobb figyelmet és pontosabb ismereteket érdemelne.

Az ezen a téren mutatkozó hiányosságok némi pótlására, az 1867-es bélyegek helyes elbírálásának elősegítésére, az itt következőkben vázolom a kiadás körülményeit, az ehhez szükséges társadalmi előzmények rövid ismertetésével. Az előzmények az 1848-as februári forradalomig nyúlnak vissza, amely Franciaország határain túl is sok helyen mélyreható következményekkel járt. Így, a Habsburgok birodalmában is, ahol rövidesen megérett a helyzet fegyveres összecsapásra Ausztria és Magyarország között. A magyar szabadságharcot a cári orosz hadsereg beavatkozásával verték le, amit a magyar királyságnak több tartományként Ausztriába történt bekebelezése követett. Ilymódon sikerült első ízben évszázadok fegyveres és közjogi küzdelmei után az osztrák fennhatóságot a magyar korona országaira is kiterjeszteni.

E történelmi esemény mind magyar, mind osztrák

szempontból jelentékeny filatéliai következményekkel is járt, és végül a jelen cikk tárgyát képező bélyegkiadásokhoz vezetett. Magyarországon 1850. június 1-től, mint az osztrák postaigazgatáshoz tartozó területen természetesen szintén osztrák bélyegek kerültek forgalomba, és ez a helyzet állt fenn közel 17 esztendeig. Ennek következtében az osztrák posta ezalatt ott felhasznált bélyegei a magyar bélyegek előfutáraivá váltak, és mint ilyenek, a magyar gyűjtemények bevezető részét alkotják. A bekebelezés osztrák filatelista szempontból tekintve, bélyegritkaságok létrejöttét jelentette, amennyiben az osztrák bélyegek legérdekesebb és legértékesebb ritkaságainak jelentékeny hányada létét magyarországi forgalmuknak köszönheti.

Ausztria külpolitikai helyzete és a magyar nemzet passzív magatartása végül is az 1867-es osztrák—magyar kiegyezéshez vezettek, amelynek alapján a két, egyébként önálló államot a közös uralkodó és a közös védelemre hivatott szervek (külügy, hadügy és az ezekkel kapcsolatos pénzügy) az osztrák—magyar monarchiában kapcsolták össze.

A kiegyezéssel sor került az osztrák és a magyar posta különválására is. A két fél között ezzel kapcsolatban kötött ideiglenes postai egyezmény egyik cikkelyében az itt tárgyalt bélyegkiadásokban egyeztek meg. E különös bélyegkibocsátás létrejöttének okait kutatva, bizonyosnak látszik, hogy az önállóvá váló magyar posta bélyegszükségletén kívül, politikai tényezők is szerepet játszhattak abban. A magyar posta egyik első feladata új bélyegek megjelentetése volt, hogy az osztrák felségjelvényű bélyegeket a forgalomból kivonassa. A nyomdaipar fejletlensége miatt azonban Magyarországon bélyeggyártásról egyelőre nem lehetett szó, ezért új bélyegek rendelésével Ausztriához kellett fordulni. Arra vonatkozóan, hogy ennek következtében miért kerültek mindkét országban azonos gyártmányok forgalomba, feltevésekre vagyunk utalva. Rendelkezésünkre áll az egyik bécsi újság tudósítása, amely szerint a két fél küldöttei arról tárgyaltak, vajon külön, vagy egyforma bélyeget bocsásson-e forgalomba a két postaigazgatás. Mivel valószínű, hogy a magyar fél bélyegrendelésével csak saját számára kívánt új postai értékcikkhez jutni, a megszületett döntésből feltehető, hogy Ausztria volt az, amelyik — bár saját felségjelvényű bélyegei voltak —, a Magyarország számára szükséges, új kiadású bélyegek együttes használatára törekedett, amit a magyar posta helyzete lehetővé is tett. A magyar postának nemcsak új bélyegek forgalomba bocsátása volt a célja, hanem az is, hogy az idegen felségjelvényű bélyegeket a lehető legrövidebb időn belül kivonhassa a forgalomból. Ezek alapján feltehető, hogy egyforma bélyegek kiadása volt az ára, hogy az osztrák fél a lehetséges legrövidebb terminusra vállalta az új értékcikkek leszállítását a magyar posta számára.

Az önálló magyar postaigazgatás 1867. május 1-én kezdte meg működését, amely kezdetben nem terjedt ki a magyar korona egész területére. Horvát-Szlavónia és a katonai határőrvidék ugyanis egyelőre osztrák igazgatás alatt maradt, de a postai egyezmény alapján, magyar területeken kívül, Ausztria külföldi postahivatalai közül a romániai hivatalok fele is magyar igazgatás alá került. Ezek: Braila, Bukarest, Foksani, Galatz, Gyurgyevo és Ploesti. Változás következett be 1868. április 1-én, midőn Horvát-Szlavonia is magyar igazgatás alá került, a határőrvidék postaigazgatását pedig ettől az időponttól kezdve a közös hadügyminisztérium alá rendelt postafelügyelőség vette át. Újabb változás volt azután, a romániai osztrák és magyar postahivatalok megszűnése, 1869. április 1-én. Végül 1871. január 1-én a katonai határőrvidék is magyar postaigazgatás alá került, ami egyúttal azt jelentette, hogy a monarchiában ezentúl az osztrák postaigazgatás az osztrák császárság területével, a magyar postaigazgatás pedig a magyar korona országainak területével esett egybe.

Az 1867-es bélyegek mindkét országban egyformán

1. ábra.
Osztrák 50 krajcáros

2. ábra.
Magyar 50 krajcáros

használható képpel készültek, a levélbélyegek a közös uralkodó képével és a feltüntetett névérték pénznemének a német és a magyar nyelven egyaránt érvényes rövidítésével. Az újságbélyeg Merkur-fejjel, a névérték feltüntetése nélkül.

A két önálló postaigazgatás területén, együttes használatuk idején, a következő értékcikkek jelentek meg:

1867. június 1-én.

levélbélyegek: 2 kr., 3 kr., 5 kr., 10 kr., 15 kr., 2 sld., 3 sld., 5 sld., 10 sld., 15 sld.;

bélyeges borítékok: 3 kr., 5 kr., 10 kr., 15 kr., 25 kr.;

újságbélyeg: 1.05 kr (1868. január 1-től 1 kr);

1867. szeptember 1-én.

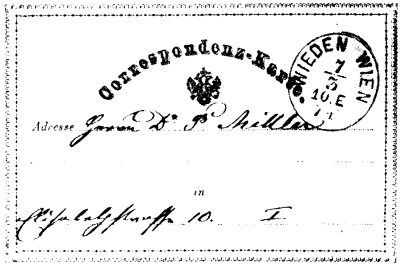
levélbélyegek: 25 kr., 50 kr., 25 sld., 50 sld.;

1869. október 1-én.

levelezőlap: 2 kr.; az osztrák postaigazgatás számára készült lapok az osztrák címerrel, a magyar posta lapjai a magyar címerrel készültek.

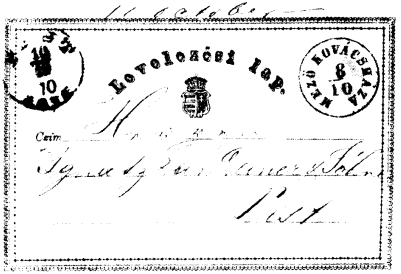
Az előzőekben felsorolt értékcikkeken kívül 1870. május 1-én 5 krajcáros bélyeges postautalvány is megjelent, de csak az osztrák postaigazgatás számára, osztrák címerrel.

Az egyforma bélyegek tényleges forgalomba bocsátásának időpontja és érvényességük tartama mindkét országban merőben különböző volt. A magyar posta az új értékcikkek krajcárértékű címleteit a kitűzött

3. ábra. Osztrák levelezőlap

határidőre, alig hat héttel az április első felében kötött egyezmény után, megkapta és 1867. június 1-én forgalomba bocsátotta, a magánszemélyek birtokában levő régi bélyegek felhasználását pedig június 15-ig engedélyezte. A soldóértékű bélyegek azonban június 1-re

4. ábra. Magyar levelezőlap

nem készültek el, azok csak később, ma már pontosan meg nem állapítható időpontban, valószínűleg június első felében kerültek forgalomba a romániai magyar postahivatalokban. Az 1874-es bélyegek érvényessége a magyar postaterületen 1871. július 31-ig tartott.

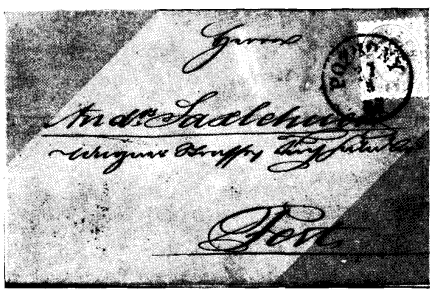
Az osztrák rendelet is június 1-re jelezte az új bélyegek megjelenését, megjegyezvén azok június 1-i magyarországi forgalomba bocsátását azzal, hogy az osztrák postaigazgatású területeken majd csak a régi bélyegek készletének felhasználása után, fokozatosan kerülnek forgalomba. Ennek következtében az is lehetséges, hogy Ausztria romániai postahivatalaiban, vagy azok egy részében, az új kiadású 2 sld-tól 15 sld-ig terjedő címletek nem is kerültek forgalomba. E hivatalok ugyanis még a régi bélyegek érvényességének lejárta előtt szüntették be működésüket. Az 1863—64-es kiadás bélyegei az addig osztrák postaigazgatás alatt állt Horvát-Szlavoniában 1868. március 31-ig, az osztrák posta többi területén 1869. augusztus 31-ig maradtak érvényben. Az 1867-es levélbélyegek használata Ausztriában — később az ún. finom nyomásúaké — sokkal hosszabb ideig tartott, mint Magyarországon, 1884. október 31-ig; az újságbélyegé 1900. szeptember 30-ig.

A közös postaigazgatású határőrvidéken az 1863—64-es bélyegek 1869. augusztus 31-ig voltak érvényesek.

A fentiekből kitűnik, hogy az 1867-es kibocsátású bélyegek az osztrák és a magyar posta szétválása, de a magyar igazgatásnak az ország egész területére több fokozatban történt kiterjesztése következtében is, filatéliai hovatartozásuk szempontjából különféleképpen bírálandók el. *E bélyegeket különböző fennhatóságú területeken, különböző postaigazgatóságok bocsátották forgalomba*, de forgalomba bocsátásuk időpontja, vagy érvényességük tartama sem volt postaigazgatóságonként egyforma.

A magyar posta által kibocsátott és ennek területén felhasznált bélyegek magyar bélyegek, Magyarország első postabélyegei. Az osztrák posta által kibocsátott, illetve annak területén használt példányok pedig *osztrák* bélyegek. A határőrvidéken 1868. április 1-től 1870. december 31-ig használt példányok e bélyegek harmadik, *az osztrák-magyar bélyegek* csoportját alkotják. Ez utóbbi területnek a másik kettőtől való különállását talán az is jól érzékelteti, hogy postája közvetlenül a nyomdától rendelte és kapta az ellátmányát. Egyébként ez nem az egyetlen közös, osztrák-magyar gyűjtési terület. Az első világháború táboriposta-bélyegei szintén „osztrák-magyar" bélyegek.

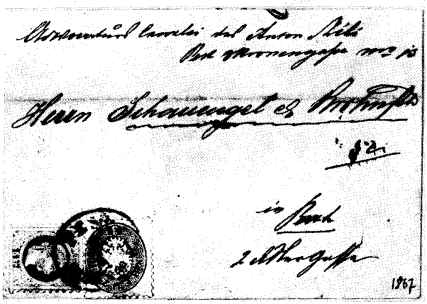
Az új bélyegek megjelenéséig az immár önálló magyar postaigazgatásnak csak az akkor forgalomban volt 1863—64-es kiadású osztrák bélyegek álltak rendelkezésre. Ezek a bélyegek 1867. május 1-től tehát a magyar posta *provizórikus* bélyegei voltak. Az 1863—64-es bélyegeknek ilyen provizóriumként számító példányai ritkák, az 1867. május 1-től június 15-ig történt felhasználásuk ugyanis általában csak teljesekről, vagy pedig az e bélyegeken még igen ritka azon bélyegzé-

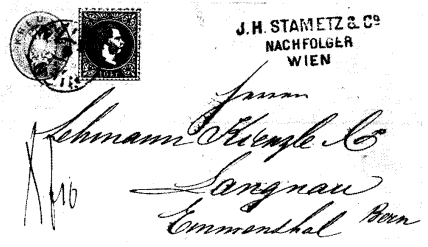
5. ábra. 1863—64-es 5 krajcáros, mint a magyar posta kisegítő bélyege, magyar bélyegzéssel

sekről állapítható meg, amelyek a május 1-e után forgalomba kerülő magyar gyártmányú bélyegzőkről származnak.

Azalatt, míg az 1867-es értékcikkeket mindkét posta használta, a levélbélyegek és az újságbélyegek is ún. durva nyomással készültek, az 5 krajcárosnak és az újságbélyegeknek pedig csak az I típusa két, illetve három altípusával került forgalomba. Nagy ritkaság a 3 krajcáros levélbélyeg nem sok példányban fennmaradt piros színtévnyomata. Az 1867-es bélyegek felhasználásának ritka különlegességei közé tartoznak a 2 kr és 10 kr címletek felezései, és igen változatos gyűjtési területet alkotnak a különféle vegyes bérmentesítései. E vegyes bérmenetsítések főcsoportjai: az 1863—64-es és 1867-es, az 1867-es és 1871-es kőnyomatos, valamint az 1867-es és 1871-es réznyomatos vegyes bérmentesítések. Az első csoportnak felhasználásuk helye szerinti több fajtáját különböztethetjük meg, amelyek a cikk végén található táblázatból ol-

6. ábra. Magyar 1863—64-es és 1867-es vegyes bérmentesítés. Pest, 1867. jún. 6.

7. ábra. Osztrák 1863—64-es és 1867-es vegyes bérmentesítés. Wien, 1868. ápr. 15.

vashatók le, és amelyek közül nagy ritkaság a magyar posta ilyen vegyes bérmentesítése, amelynek létrejötte csak *15 napig* volt lehetséges, és amely még az 1867-es és 1871-es réznyomatos bérmentesítésnél is ritkább.

Az 1867-es használatlan bélyegek hovatartozását egyértelműen csak olyan példányokról lehet megállapítani, amelyről típusa, vagy színe alapján kizárható, hogy azt még a magyar posta is forgalomba bocsáthatta, vagyis az ilyen példány csak osztrák gyűjteménybe sorolható. A használatlanok, a kizáró okok megszorításával, egyébként bármelyik gyűjteménybe besorolhatók. A használt példányok esetében a bélyegzések egyértelműen meghatározzák felhasználásuk helyét és így hovatartozásukat, bár a horvát-szlavóniai és a határőrvidéki esetekben a felhasználás időpontja is döntő tényező. Ausztriában a durva nyomású bélyegeket is lényegesen hosszabb ideig használták, mint Magyarországon, de ezen kívül az ausztriai postaforgalom is jelentékeny mértékben meghaladta a magyarországit. Ennek következtében a magyar 1867-es bélyegek előfordulása természetesen sokkal ritkább, de ettől eltekintve, a kétféle bélyeg között

az egyes címletek egymáshoz viszonyított előfordulási arányában is nagy a különbség.

Az 1867-es értékcikkek — az 1869-ben forgalomba bocsátott levelezőlaptól eltekintve — csak Ausztriánál szerepelnek a katalógusokban. De sem a katalógusok eddigi rendszerén változtatni, sem ezeket a bélyegeket más helyen is katalogizálni nem lehet. Az általános katalógusok számára azonban nem is lehet kielégítő megoldást találni ezeknek a bélyegeknek helyes katalogizálásához, legfeljebb jól megválasztott címszavakról és a hozzájuk fűzött helyes magyarázatokról lehet ott szó. Az a tény, hogy ezeket a bélyegeket nem lehet a normál keretek között katalogizálni, talán szintén rávilágít arra, hogy a klasszikus filatéliában páratlan esetről van szó. Az emiatt felmerülő nehézségek azonban nem menthetik fel a bélyegek gyűjtőit, vagy a velük foglalkozó szakirodalmat az alól, hogy e kiadásról helyes ismereteket szerezzenek, illetve nyújtsanak. Ez nemcsak régóta tisztázott tények, ismeretek feléledését és általánossá válását jelentené, hanem az 1867-es bélyegek gyűjtési területének gazdagodását is.

8. ábra. 1867-es és 1871-es kőnyomatos vegyes bérmentesítés

9. ábra. 1867-es és 1871-es réznyomatos vegyes bérmentesítés

Megjegyzendő még, hogy az 1867-es bélyegek közös kiadásúakként való felfogásával, illetve elnevezésével is találkozunk. Erre vonatkozólag elég annyi, hogy *semmiféle közös szerv nem állt fenn,* amely közös kiadást eszközölhetett volna, sőt éppen *önálló postaigazgatások külön-külön bocsátották forgalomba,* majd vonták ki a forgalomból ezeket a bélyegeket. A kiadás „közös" elnevezése *tévesen alkalmazott szóhasználatnak* tekinthető, ami talán ennek a nem mindennapos kiadás elbírálásában megmutatkozó bizonytalanság következménye, amennyiben nem tesz különbséget a „közös kiadás" és az „egyforma bélyegek használata" között. Ausztria-Magyarország valóban közös bélyegei, a már említett táboriposta-bélyegek. A kétféle — az 1867-es és a táboriposta — kiadás közötti különbség könnyen érzékelhető. *Az 1867-es kiadás külön osztrák és külön, egyszersmind magyar mivoltát a levelezőlapok is kifejezésre juttatják,* amelyeken az egyforma bélyegkép mellett lehetőség nyílt annak feltüntetésére is, hogy *melyik állam értékcikke..* A levelezőlapokat ezért is mindig megkülönböztették egymástól, nem úgy, mint a levélbélyegeket. Ezek megkülönböztetése ugyanis *a kiadás ismeretét* is feltételezi.

A fent ismertetett tények figyelmen kívül hagyása az 1867-es bélyegek terén különös helyzetet teremthet, ami e bélyegek — egyébként értékes gyűjteményeinek

— kedvezőtlen elbírálásához vezethet. Néhány példa ennek megvilágítására. Ismeretes, hogy a nemzetközi kiállításokon bemutatott klasszikus magyar gyűjtemények teljességére vonatkozólag az utóbbi időben olyan — erősen vitatható — álláspont alakult ki, amely azokban az *osztrák* bélyegeket is megkívánja. Az ilyen gyűjtemény osztrák bélyegeinek — magától értetődően — *magyar bélyegzésűeknek* kell lenniük. Azonban, amint *egy magyar gyűjtemény* valamelyik osztrák kiadású bélyegének nem szabad, hogy pl. WIEN legyen a bélyegzése, a gyűjtemény *1867-es bélyegei között sem fordulhatnak elő az osztrák császárság területén használt példányok.* Az 1867-es kiadás esetén a bélyegzés szerinti megkülönböztetés szüksége az osztrák gyűjteményekre éppen így fennáll. *Osztrák gyűjteményben nem fordulhat elő pl. PEST bélyegzésű példány.* Különös példa a 3 krajcáros színtévnyomata, amely csak Magyarországon került forgalomba. Ez a bélyeg osztrák gyűjteményben, súlyos dilemma elé állíthat egy juryt, hiszen azt jelentené, hogy egy gyűjtemény — talán éppen legértékesebb darabjaként — nem odavaló bélyeget tartalmaz. Magyar gyűjtemény WIEN bélyegzésű példánya, vagy BRUKENAU bélyegzésű egy osztrák gyűjteményben, azonos alapvető hiba. A kellő körültekintés hiánya következtében tehát az a visszás helyzet is létrejöhet, hogy egy világritkaság, gyűjtemények filatéliai értékelésben, értékcsökkentő tényezővé válhat. A 3 krajcáros tévnyomattal kapcsolatban talán nem érdektelen egy idézet Edwin Müllertől, e kiadás legavatottabb ismerőjétől: „Úgy látszik, az államnyomda egyes nyomásokat teljes egészükben a magyar postaigazgatóságnak szállított, így az 5 krajcáros bélyeg azon nyomását, amely a 3 krajcáros piros tévnyomatát tartalmazta (amely tehát egyáltalában nem Ausztriához, hanem csakis Magyarországhoz sorolható be)..."*

* „Die Postmarke", 1927. évf. 280. o. Az idézet 1867-es bélyegek hovatartozásuk szerinti megkülönböztetésének szükségességét is kifejezi.

A tényekhez ragaszkodni kell és nem szabad, hogy a szokás szentesítsen tévedéseket.

Ausztriának és Magyarországnak 1867. május 1-e és július 31-e között a monarchia területén és a romániai postahivatalaikban használt bélyegei, hovatartozásuk és felhasználásuk helye szerint (az érvényességük kezdő dátumainak hiánya azt jelenti, hogy az illető bélyeg a szóban forgó területen már 1867. május 1-e előtt is forgalomban volt, a második dátum hiánya pedig azt, hogy 1871. július 31-e után is érvényben maradt):

Ország	Kiadás	Érvényesség
1. Ausztria		
a) Az osztrák császárság területén	1863—64 1867	—1869. aug. 31. 1867. jún. 1.
b) Horvát-Szlavóniában és a határőrvidéken (osztrák posta Magyarországon)	1863—64 1867	—1868. márc. 31. 1867. jún. 1.—1868. márc. 31.
c) Romániai postahivatalokban: Bakeu, Berlad, Botuschan, Jassy, Piatra, Roman	1863—64 1867	—1869. márc. 31. 1867. jún. ?—1869. márc. 31.
2. Magyarország		
a) Magyarországon a határőrvidék nélkül	1863—64 1867	1867. máj. 1.—1867. jún. 15. 1867. jún. 1.—1871. júl. 31.
b) Magyarországon és Horvát-Szlavóniában, a határőrvidék nélkül	1867	1868. ápr. 1—1871. júl. 31.
c) A magyar korona országainak területén	1867 1871	1871. jan. 1—1871. júl. 31. 1871. máj. 1—
d) Romániai postahivatalokban: Braila, Bukarest, Foksani, Gyurgyevo, Galatz, Ploesti	1863—64 1867	1867. máj. 1—1867. jún. ? 1867. jún. ?—1869. márc. 31.
3. Ausztria-Magyarország		
A határőrvidéken	1863—64 1867	1868 ápr. 1—1869. aug. 31. 1868 ápr. 1—1870. dec. 31.

A II. típusú 5 krajcáros (1875—1891)

DR. PETROVITS TIVADAR

Az 1874 végén kiadott réznyomatos, színesszámú krajcáros bélyegsorozat első anyalemezei műszakilag gyengén kivitelezettek voltak. Az elégtelen mélységű metszések miatt a bélyegképek egyes részletei, elsősorban a háromszögek és a gyöngyök, a bélyegeken alig, vagy halványan mutatkoztak. Ezeket a hiányosságokat részben a nyomólemezek bélyegképeinek újrametszésével, majd később az anyalemezek bélyegképeinek javításával kívánták megszüntetni. Ezek a szükségmegoldások a 2, 3 és 10 krajcáros címlet esetében, mivel kielégítő eredményt mutattak, az újabb anyalemezek elkészítéséig, 1890-ig használatban is maradtak. Ezzel szemben a legnagyobb példányszámban előállított címlet, az 5 krajcáros első anyalemezének kicserélésére már 1875 elején sor került. Az új anyalemez elkészítését indokolttá tette a nagyszámú nyomólemez nagymérvű utánmetszése (ernyős javítások). Az új, a II. típusú anyalemez felhasználásával készített 5 krajcáros bélyegek eddigi megállapításaink szerint 1875 márciusának elején kerültek postai forgalomba.

A II. típusú 5 krajcárost már a múlt század végén és századunk elején kiváló filatelisták tanulmányozták. Így Dessewffy Miklós, Payer Béla és mások is, majd az 1920-as években Biró Marcell ért el kezdeti eredményeket az oszlop-ismertetőjelek, továbbá az anyalemez rekonstrukciója terén. Ezek a munkálkodások kielégítő eredményt nem tudtak felmutatni, feltehetően azért, mivel kutatásaiknál elsősorban a jubileumi, kartonokra nyomott bélyegívek tanulmányozására szorítkoztak. Így pl. úgy vélték, hogy minden címletből az egész forgalmi idő alatt csak *egy* nyomólemezt használtak és ennek egyes részeit, amelyek a nagy igénybevételtől elsősorban elhasználódtak, újabbakkal kicserélték.

E címlet anyalemezének rekonstrukciójával Visnya Sándor, kiváló filatelistánk az 1950-es években kezdett aktívan foglalkozni. Kutatásai eredményeinek egy részét a Filatéliai Szemle 1953., 1954., 1959—61. évi számaiban publikálta. Eredményei tudományos tevékenysége alapján kiválóak, főként az oszlop-, csoportos, páros és ívhely-ismertetőjelekkel kapcsolatban. Ezeknél is nagyobb jelentőségű az a megállapítása, hogy a színesszámú krajcáros címleteinek egy része nem 100-as, hanem 2×100-as nyomólemezzel készült, ami feltételezi a 2×100-as anyalemezek használatát. Ilyen értelmű megállapításai a II. típusú 5 krajcárosra vonatkoztak. Feltevésének helyességét az újabb, a II. típusú bélyegek közül eddig megoldott 3 és 10 krajcáros címletek anyalemez rekonstrukciói ténylegesen igazolták.

Visnya Sándor által feltárt adatoknak csak egy része jelent meg nyomtatásban. Elhalálozása miatt ezt a hiányosságot a Magyar Bélyegek Monográfiája sem tudta pótolni. A monográfia megjelenése óta a színesszámú krajcárosok területén végzett folyamatos kutatómunka ma már lehetővé teszi, hogy Visnya Sándor által feltárt megállapításokat — a kialakított újabb kutatási rendszert alkalmazva — ellenőrizzük, azokat kiegészítsük az újabb eredményekkel, és az érdeklődő filatelisták rendelkezésére bocsássuk.

Jelen tanulmányban az oszlop-, csoportos, páros, ívhely és csoport-ismertetőjelek nagyobb része Visnya Sándor kutatásainak eredménye, amely kiegészítésre került Orbán Ferenc és a szerző újabb adataival. Jelen tanulmányból mellőztük Visnya Sándornak azokat az adatait, amelyek helytállósága iránt kétségeink merültek fel. Több esetben módosítást eszközöltünk, mivel a részben nyomtatásban megjelent, részben a kéziratban fellelt megállapításai vagy pontatlanok. vagy egymásnak ellentmondók.

Metszetjelek

A II. típusú 5 krajcáros *közös metszetjelei* azonosak a II. típusú 3 és 10 krajcároséval (l. Philatelica 1971/1. és 1972/1.). Amikor a II. típusú 5 krajcáros anyalemezének elkészítéséhez hozzáfogtak, az egyképes eredetin korábban már javításokat végeztek. Erre azért volt szükség, mivel az I. típusnál, főként a háromszögek nem elegendő mélységben lettek metszve, és így halvány nyomatot adtak, ami a bélyegkép egyöntetű megjelenítését akadályozták. Mivel ez az alapvető javítás (utánmetszés) az első egyképes eredetin történt, ez a javítás tovább másolódott valamennyi bélyegképre, és így azok a II. típusú 5 krajcáros *egyedi metszetjeleivé* váltak.

Egyedi metszetjelek:

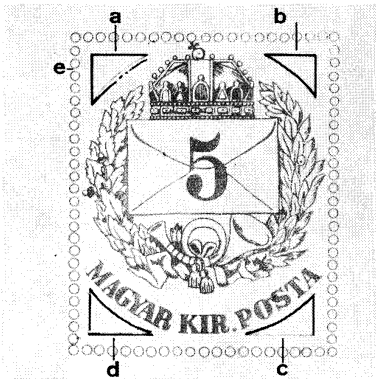
a) A bal oldali felső háromszög valamennyi oldalát újra metszették. Az átfogót, először tévesen, az eredeti vonal alatt metszették újra. Ennek alsó harmada még szabad szemmel is igen jól látható. A középső harmad már igen halvány, szabad szemmel alig észlelhető. A felső harmad ennél erősebben metszett, de nem annyira, mint az első harmad. Inkább szaggatott vonalként mutatkozik.

A függőleges befogót kétszer is utánmetszették. Az egyik az eredetivel egybeeső, a másik ettől kissé balra fekszik, és megközelíti a valóban függőleges vonalat. A nyomás sajátossága folytán ez a két vonal a bélyegképen gyakran összefolyó, nehezen megkülönböztethető.

Utánmetszett a vízszintes befogó is.

b) A jobb oldali, felső háromszög valamennyi oldala, az eredetin utánmetszve.

c) A jobb oldali, alsó háromszög vízszintes befogóját nem javították, ezért ez a vonal a többihez viszonyítva

1. ábra. Egyedi metszetjelek

igen halványan, vagy a nyomólemez elhasználódása miatt nem is látható. Ezzel szemben a függőleges befogót és az átfogót az első metszés vonalaiban utánmetszették.

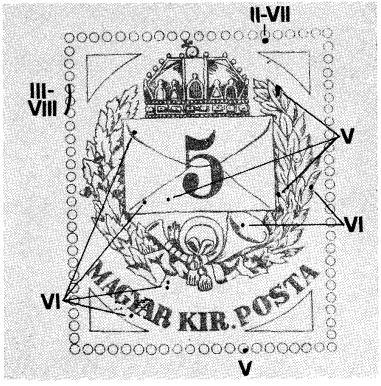
d) A bal oldali, alsó háromszög vízszintes befogóját — tévesen — a hatodik alapvonal helyett az *ötödiken* metszették újra. Ugyanakkor az átfogót csak a hatodik alapvonalig javították, így ez a csúcs *nyitott.*

A függőleges befogó felső és alsó vége nem érinti az átfogót, illetve a vízszintes befogót, ezért ez a két csúcs is nyitott.

Az átfogót az eredeti metszetben javították.

e) A bal oldali gyöngysor 3—4. gyöngyét függőleges vonalkákkal javították, ezért ezek valamennyi II. típusú bélyegen sötétebb árnyalatúak.

Az egyedi metszetjeleket az 1. ábrán mutatjuk be.

2. ábra. Oszlop-ismertetőjelek

Oszlop-ismertetőjelek

A II. típusú 5 krajcáros oszlop-ismertetőjelei közül több már az 1920-as évek óta ismert. (II. és VII., III. és VIII. oszlop.) Visnya Sándor főként VI. oszlopban, Orbán Ferenc pedig az V. oszlopban állapított meg újabb jelet. A jelenleg ismert adatok alapján az oszlop-ismertetőjeleket a 2. ábrán mutatjuk be.

Csoportos ismertetőjelek

A csoportos ismertetőjelek száma jelenleg tizenegy. Ezen az anyalemezen hatos csoportok is vannak, amelyeket Visnya Sándor is ismert. Adatait egy újabb négyes csoporttal sikerült kiegészíteni. Ezeket a csoportos ismertetőjeleket a 3. ábrán mutatjuk be, amelyek alapján a vízszintes 10-es sávok felrakási sorrendjét is meg lehet állapítani.

3. ábra. Csoportos ismertetőjelek

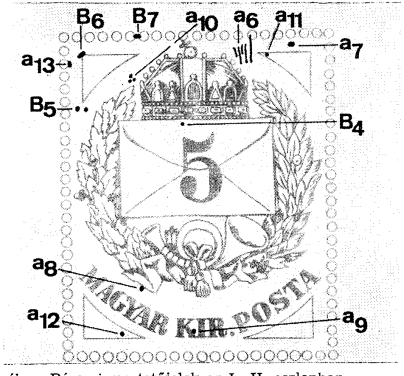
a_1: 11, 21, 41, 61, 71, 91,
a_2: 11, 21, 41, 61, 71, 91.
c_2: 13, 23, 43, 63, 73, 93,
F_1: 16, 26, 46, 66, 76, 96,
B_2: 17, 27, 47, 67, 77, 97,
a_3: 11, 41, 61, 91,
a_4: 11, 41, 61, 91,
a_5: 11, 41, 61, 91,
B_3: 12, 42, 62, 92,
C_3: 13, 43, 63, 93,
F_2: 06, 36, 56, 86. ívhelyen.

Páros ismertetőjelek

A páros ismertetőjelek száma 68, ami jóval több, mint ami a korábbi szakirodalomban ez ideig szerepelt. A II. típusú 5 krajcáros anyalemezének egyik sajátossága, hogy a páros ismertetőjelek egy része nem teljesen azonos formában jelentkezik az anyalemez felső, illetve alsó félívén. Ennek az az oka, hogy a 100 képes anyalemez elkészítése után, a felismert lemezhibák egy részét az egyik félíven javították, a másikon pedig nem, így a 32. és 82., vagy 26. és 76. ívhelyeken. Más esetben a javításra mindkét félíven sor került, így pl. a 23. és 73. ívhelyen. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezeket a javításokat — a kézi javítások miatt nyilvánvalóan — nem azonos formában hajtották végre. Ennek ellenére az utánmetszett páros jelek egy-egy részlete mindkét ívhelyen megtalálható.

Már itt megemlítjük, hogy az anyalemezen végzett javítások jellegüknél fogva anyalemez-ismertetőjelek, pontosabban ívhely-ismertetőjelek, s csak másodsorban soroljuk a metszetjavítások közé. Mivel a javítások az anyalemezen történtek, ezért ezeket a metszetjavítások I. csoportjába soroltuk.

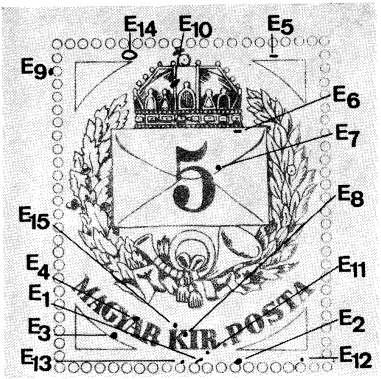
A páros ismertetőjeleket a 4—9. ábrán mutatjuk be. Elhelyezkedésük az íven a következő:

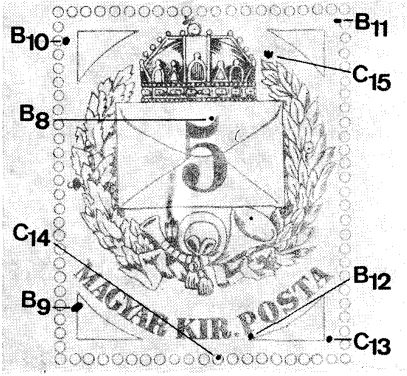
4. ábra. Páros ismertetőjelek az I—II. oszlopban

5. ábra. Páros ismertetőjelek a III—IV. oszlopban

6. ábra. Páros ismertetőjelek az V. oszlopban

8. ábra. Páros ismertetőjelek a VII—VIII. oszlopban

7. ábra. Páros ismertetőjelek a VI. oszlopban

9. ábra. Páros ismertetőjelek a IX. oszlopban

I. oszlop		II. oszlop		III. oszlop	
a_{6-7}	= 01, 51	B_{4-5}	= 22, 72	C_4	= 13, 63
a_{8-9}	= 21, 71	B_{6-7}	= 32, 82	C_{5-9}	= 23, 73
a_{10-13}	= 31, 81			C_{10-11}	= 33, 83
				C_{12}	= 43, 93

IV. oszlop		V. oszlop		VI. oszlop	
d_1	= 14, 64	E_{1-4}	= 15, 65	F_{3-5}	= 16, 66
d_{2-3}	= 24, 74	E_{5-9}	= 25, 75	F_{6-11}	= 26, 76
		E_{10-13}	= 35, 85	F_{12}	= 36, 86
		E_{14}	= 45, 95		

VII. oszlop		VIII. oszlop		IX. oszlop	
B_{8-9}	= 17, 67	C_{13-14}	= 18, 68	g_1	= 09, 19
B_{10-12}	= 27, 77	C_{15}	= 38, 88	g_{2-6}	= 19, 69
				g_{7-8}	= 29, 79
				g_{9-11}	= 39, 89
				g_{12}	= 49, 99

Az anyalemez felépítése

Az anyalemez elkészítése során az első ötös sáv felépítésére jelenleg két feltevés van. Az egyik feltevés szerint az *eredeti metszetről* magasképű lemez közbeiktatásával *egyképes eredeti* készült. Erről öt egyképes lemezt másoltak, amelyeket összeforrasztottak. A másik megoldás — és ez Visnya álláspontja is — az lehetett, hogy az egyképes eredetiről csak két másolat készült, ezeket összeforrasztották, majd másolatot készítettek róla. A két pár és az eredeti egyképes lemez adta az első ötös sávot. Visnya nem indokolta, hogy miért vallotta ezt az álláspontot, ugyanis az anyalemez ezen feltevését nem bizonyítja. (Ez utóbbi módszerrel is készült anyalemez, pl. a 20 krajcárosé.)

A két lehetőség egyenlő számú másolási fázissal járt (7—7), tehát e vonatkozásban egyik sem jelentett különösebb előnyt. Visnya Sándor, Orbán Ferenchez írt egyik levelében arról tett említést, hogy a Bélyegmúzeumban nem találta meg az eredeti 100-as anyalemezt, amely feltevése szerint az ott található 100-as mélylemez bal oldaláról levágott 100-as lemez lehetett.

Visnya álláspontjának ellentmond az a tény is, hogy az első ötös sávban — s így az ehhez tartozó öt oszlopban — nincs azonos (oszlop) ismertetőjel, holott a $2 \times 2 + 1$-es másolásnak ez egyik igen fontos és jelenleg szinte az egyetlen bizonyítéka. Így jelen ismereteink szerint az első ötös sáv felépítését teljes bizonyossággal meghatározni nem tudjuk.

Az első ötös sávról másolt újabb ötös sáv adta az első 10-es sávot. Erről két másolat készült. Ezek közül az elsőként elkészített került az első 10-es sáv alá. Erről készítették el a második 20-as tömböt. Az első és második 20-as tömb közé került a másodikként készített 10-es sáv. Így alakult ki az első 50-es tömb, amelyről egy másolat készült, és a két tömböt összeforrasztották. A két 50-es tömb közül a 100-as lemez alsó féléve volt a korábbi, mivel a felső tömbön több helyen is javították az anyalemezt, míg ugyanezen javításokat az alsó félíven nem végezték el. A 100-as lemez készítésekor az első 50-es félív hibáit nyilvánvalóan nem vették észre és a második félíven észlelt hibákat a másolás során keletkezettnek vélték.

Jelen megállapításunk szerint a 100 képes anyalemez elkészítéséhez 17, vagy 18 munkamenetre volt szükség, ellentétben a korábban vélt 10-zel szemben. Az előbbi mennyiségben — nyilvánvalóan — szerepelnek a másolásokhoz szükséges magaslemezek is. A munkamenetek számát (17, vagy 18) azért nem tudjuk pontosan meghatározni, mivel még nem bizonyított, amiről korábban már szó esett, hogy az első ötös sáv elkészítésekor az első egyképes eredetit felhasználták-e vagy sem. Mai ismereteink szerint az első tizes sáv a hatodik vízszintes sorban helyezkedik el, az első egyképes eredeti pedig vagy az 55., vagy a 60. ívhelyen.

A 100-as anyalemez fél ívének felépítését az 1. sz. táblázaton mutatjuk be.

Ívhely-ismertetőjelek

A könnyebb azonosítás céljából az ívhely-, csoportos, páros ismertető-, végül a csoportjeleket a 2—5. táblázaton bocsátjuk rendelkezésre. Szöveges leírásukat, nagy terjedelmük miatt, mellőznünk kell ugyan, de véleményünk szerint az ábrák kellő útmutatással szolgálnak az azonosításhoz.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
$a_{6,7}$	B	C	d	E	F_2	B	C	g_1	h
$a_{1,2,3,4,5}$	B_3	$C_{2,3,4}$	d_1	$E_{1,2,3,4}$	$F_{1,3,4,5}$	$B_{2,8,9}$	$C_{13,14}$	$g_{2,3,4,5,6}$	h
$a_{1\ 2,8,9}$	$B_{4,5}$	$C_{2,5,6\ 7,8,9}$	$d_{2,3}$	$E_{5,6,7,8,9}$	$F_{1,6,7,8,9,10,11}$	$B_{2,10,11,12}$	C	$g_{7,8}$	h
$a_{10,11,12,13}$	$B_{6,7}$	$C_{10,11,}$	d	$E_{10,11,12,13}$	$F_{2,12}$	B	C_{15}	$g_{9,10,11}$	h
$a_{1,2,3,4,5}$	B_3,	$C_{2,3,12}$	d	E_{14}	F_1	B_2	C	g_{12}	h

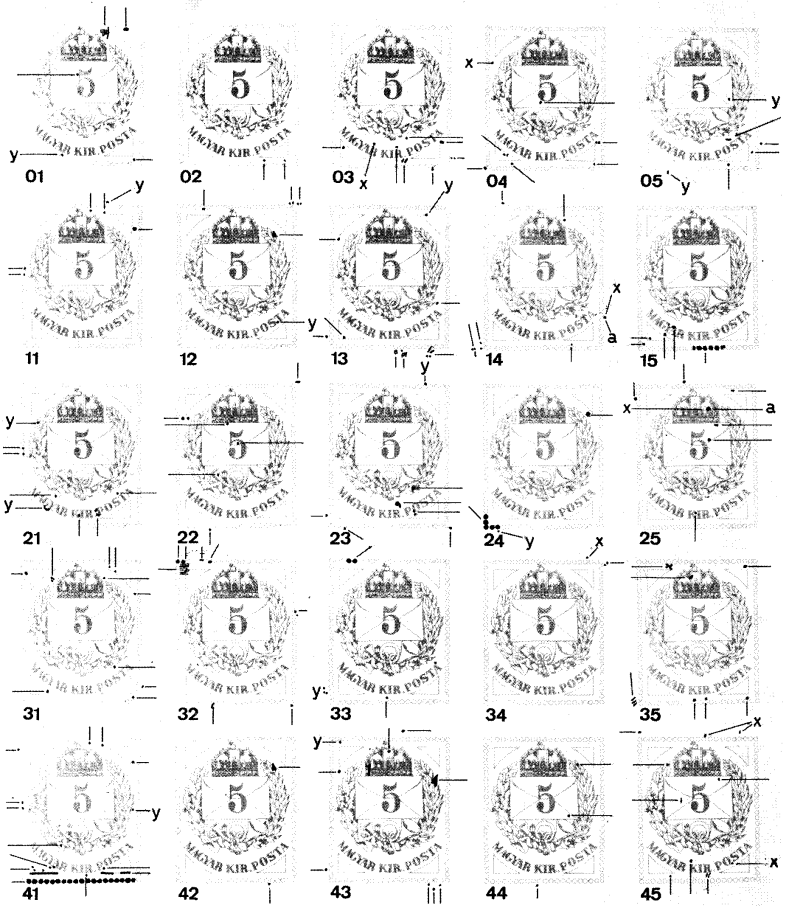
1. táblázat. A II. típusú 5 krajcáros fél ívének felépítése

Csoportjelek

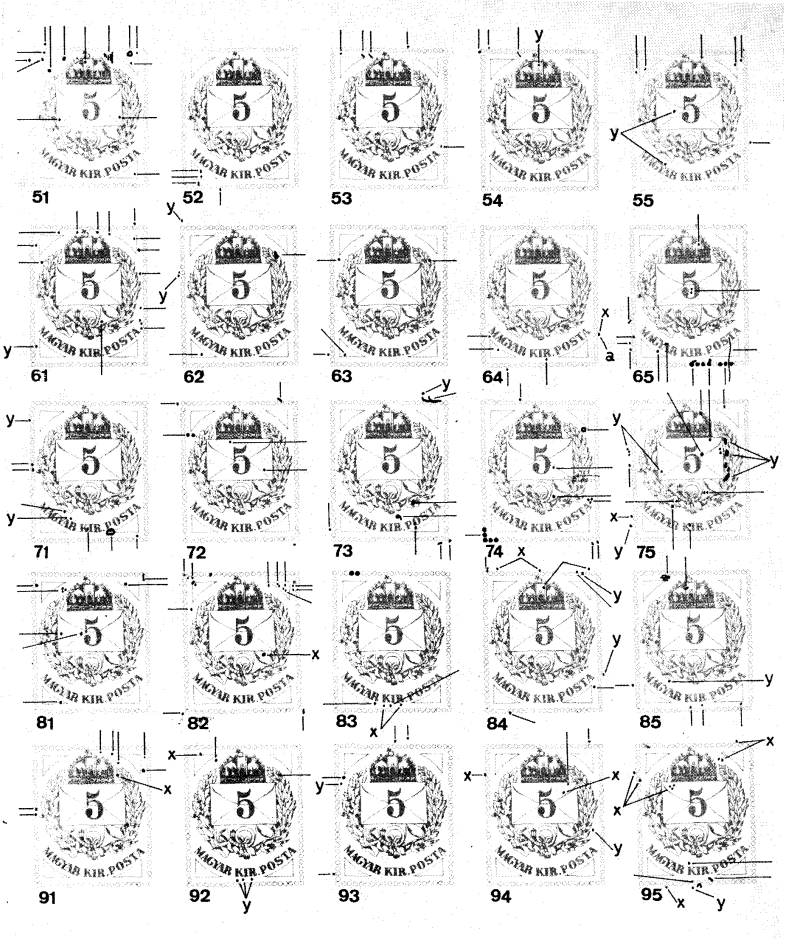
A csoportjelekre vonatkozó kutatómunkát Visnya Sándor kezdte el, és ennek eredményeként határozta meg az egyes ívhelyeken azokat az egyedi jeleket, amelyek szerinte a bal és a jobb oldali anyalemezre jellemzőek. Ilyen jelek azonban nem minden ívhelyen találhatók, ezért a nyomólemezhibák nagy sokaságának ismerete is szükséges lenne ahhoz, hogy maradéktalanul és teljes bizonyossággal rekonstruálni tudjuk a 2 × 100-as anyalemezt. E vonatkozásban — feltehetően — Visnya Sándor is gyűjtött adatokat, ezek azonban vagy megsemmisültek, vagy hagyatékából még nem kerültek elő. Az általunk eddig végzett ilyen irányú adatgyűjtés eredményei közlésre még nem alkalmasak.

Visnya Sándor a bal és jobb oldali anyalemezt annak alapján különböztette meg, hogy a két anyalemez közé egy bélyegkép szélességű lemezt forrasztottak be. Ennek forrasztási nyomai — amennyiben a bal oldali anyalemez X. oszlopából származó bélyegek elég szélesek — különösen a 10., 50., 60., 80., 90. és 100. bélyegeken látható, színes, függőleges vonal, vagy folt alakjában. Hasonlóan, a jobb oldali íven az I. oszlop bal oldali gyöngysorától balra láthatók hasonló jelek, különösen az 1., 11., 21., 41., 51. és 71. ívhelyek mellett.

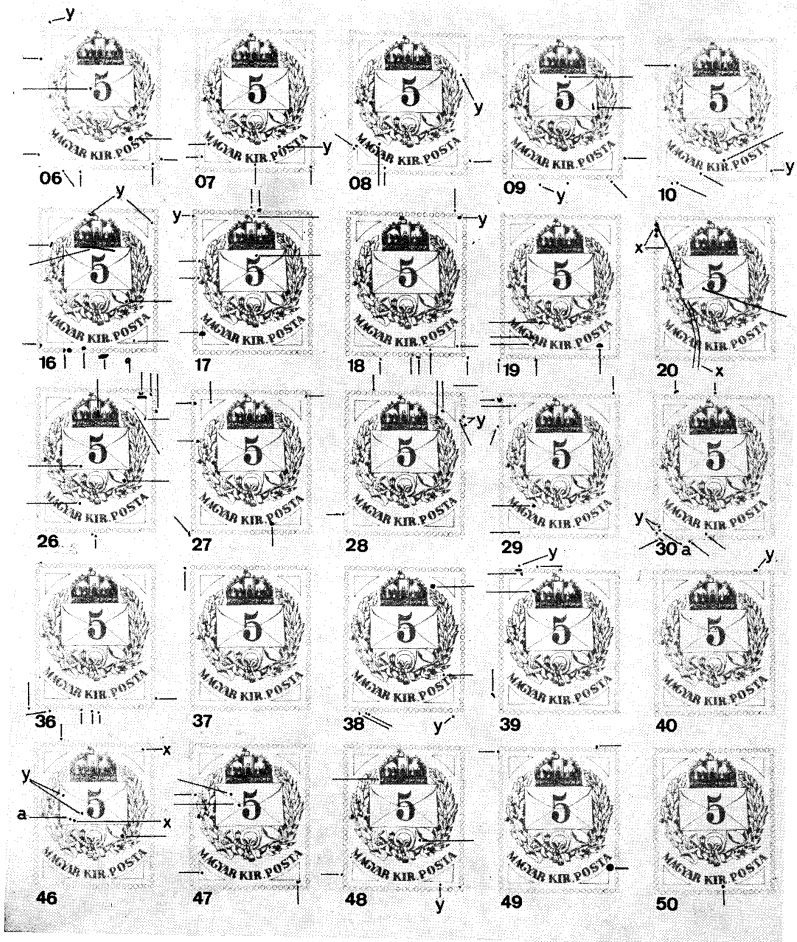
A Visnya Sándor által ismertetett jeleket ellenőriztük, és azokat, amennyiben helyesnek bizonyultak, közöljük is. Többek ismertetésétől azonban el kellett tekintenünk, mivel a rendelkezésünkre álló, kartonra nyomott, jobb oldali 100-as íven nem állapíthatók meg. (Ez egyébként más jelekre is vonatkozik.) Mivel a bal és a jobb oldal megkülönböztetésére a forrasztási nyomok kevésnek mutatkoznak, így e jeleket x és y betűkkel jelöljük azzal a megjegyzéssel, hogy az „x" a feltételezett bal, az „y" pedig a jobb oldalnak felel meg (2—5. táblázat).

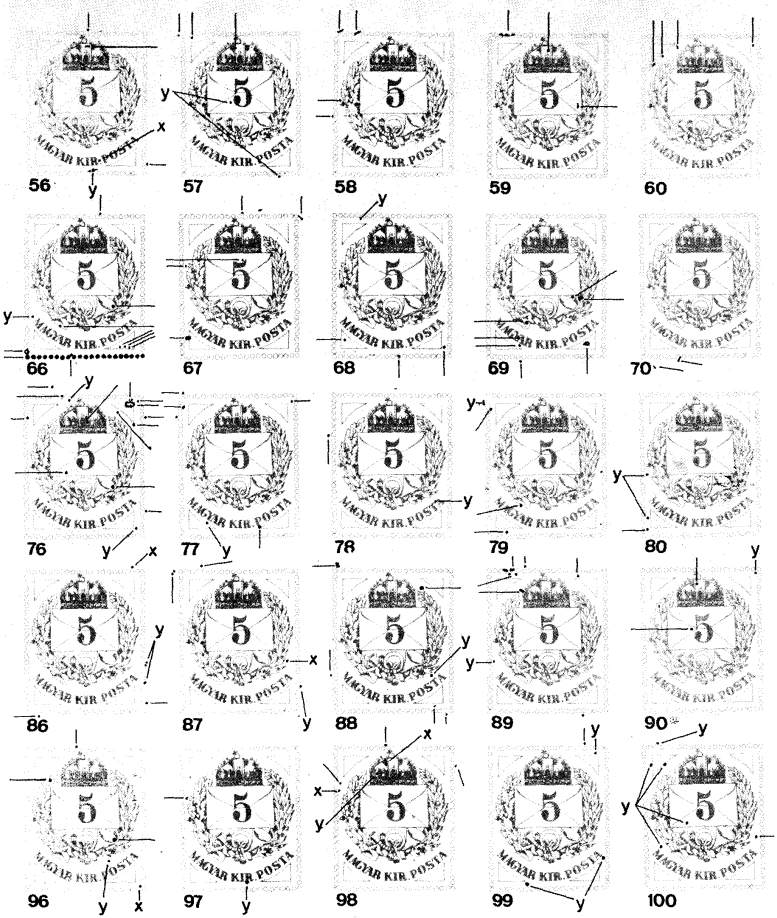
2. táblázat.
Ívhely-ismertetőjelek
A. ívnegyed

3. táblázat.
Ívhely-ismertetőjelek
C. ívnegyed

4. táblázat.
Ívhely-ismertetőjelek
B. ívnegyed

5. táblázat.
Ívhely-ismertetőjelek
D. ívnegyed

Bélyegek állományvédelme

DR. SHOLCZ TAMÁS

A bélyeggyűjtés nemcsak hobby, nemcsak pénzbefektetés, nemcsak szórakozva tanulás, magasabb fokon tudomány, de a gyűjtemények kulturális nemzeti kincsünk egy részét is alkotják. Egy-egy nagy bélyegkiállítás legalább olyan érdeklődést vált ki, mint bármilyen, a kulturának más területén megrendezett országos szemle, vagy kiállítás. A komolyabb gyűjtemények szinte minden jelentősebb darabját számon tartják a hasonló témát gyűjtők, és ha egy-egy gyűjtemény, vagy annak része eladásra kerül, akkor sokan kísérik annak további sorsát figyelemmel.

A klasszikus terület gyűjtése ma már komoly nehézségekbe ütközik. És itt nem is elsősorban az anyagiakra gondolok, hanem arra, hogy az egy évszázad során nagyon sok anyag ment tönkre, és a jobb darabok már gazdára találtak, újabbak alig-alig kerülnek elő. Így minden „nagy" klasszikus bélyeg megmentése fontos érdeke a filatelista társadalomnak. Az idők folyamán sérülést szenvedett példányok ugyan csökkent értékűek, azonban véleményem szerint ma már nem mondhatunk le ezekről a példányokról sem.

Megőrzésük, restaurálásuk egynéhány kérdésével szeretnék foglalkozni a következőkben. Előljáróban kívánom leszögezni, hogy nálunk a bélyegek restaurálására „hivatalos" lehetőség nincs, egynéhány ügyeskezű „javító" dolgozik, kiknek állományvédelmi munkájának kétségkívüli értékéből sokat levon az a tény, hogy a javítást igyekeznek úgy végrehajtani, hogy az ne vevődjék észre, és ezzel a későbbiekben alkalmat adnak arra, hogy a kevésbé hozzáértő gyűjtők a javított bélyeget mint teljes értékűt vegyék meg, és később — esetleg újabb értékesítés során — derül csak ki, hogy csökkent értékű bélyeg van birtokukban. Sajnos, nem egy esetben ezzel a szándékkal javíttatják egyesek a sérült, nagy értékű bélyegeket. Ez segített annak a nézetnek a kialakításához, mely szerint a bélyegjavítás tulajdonképpen valamilyen csalárd dolog, és a gyűjtők körében rossz értelmet nyert ez a kifejezés. Ez a tény felvet egy elvi kérdést: javítsuk, illetve javíttassuk-e nagyértékű bélyegeinket, vagy sem?

Itt elsősorban egy terminológiai kérdést szeretnénk tisztázni. A hazai nemzeti kincsek — és nyugodtan állíthatjuk, hogy nemzetközi szinten is jelentős — restaurálási gyakorlatában két alapvető tendencia nyilvánul meg. A képzőművészeti alkotások restaurálásánál indokolt kívánalom, hogy a restaurátori munka ne vevődjék észre, a restaurátor művészi munkája nem rontani, hanem növelni van hivatva az esztétikai élvezetet, ugyanakkor a mű állagát tovább növelve, további nemzedékek számára teszi lehetővé a mű élvezetét. De a

műtárgy restaurálásának tényét és mikéntjét munkanaplók, törzslapok őrzik, így bármikor megállapítható, hogy a kérdéses művet ki, mikor, milyen módon restaurálta.

A másik irányzat, mely a történelmi forrásértékek restaurálásánál kerül előtérbe — pl. levéltárak, könyvtárak anyagának restaurálásakor —, arra törekszik, hogy a restaurálás nyomai azonnal észrevehetők legyenek, vagyis az okmány stb. valódiságát nem befolyásolhatja, csak annak állagát védheti. Ebből következik, hogy pl. egy régi oklevél szövege megsérül, akkor ezt nem szabad utánaírni, csak a szöveghordozót lehet kiegészíteni, a szöveget nem. Ha a szöveg elhalványul, akkor fotó-eljárásokkal igyekszenek azt olvashatóvá tenni és soha nem a szöveg újraírásával. Arra is törekszenek a restaurálás során, hogy a felhasznált anyagnak legalább a színe elüssön az eredetitől, ezzel is bizonyítva, hogy a hamisításnak még a látszatát is kerülik. Természetesen ennél a gyakorlatnál is a restaurálás tényét, idejét és mikéntjét írásban rögzítik. Különösen fontos ez azért is, hogy ha újabb sérülés érné az anyagot, a régi restaurálás könnyen eltávolítható legyen. A két restaurálási irányzatban közös, hogy a nagyértékű nemzeti kincsek állományvédelmének egy jelentős részét teszik ki, de megjelenési formáikban lényeges különbség van közöttük.

Ezek után térjünk vissza a bélyegekre. Véleményem szerint mivel a bélyeg „javítás" fogalma a gyűjtők körében azonosult a meg nem engedett haszonszerzés egy formájával, helyes lenne a „javítás" szót törölni a filatéliai gyakorlatból, illetve valóban negatív értelemben használni. A nagyértékű sérült bélyegek mentésére viszont alkalmazzuk a más, már említett területeken jól meghonosodott, restaurálás kifejezést és gyakorlatot.

Mit értek a bélyegek restaurálásán? A nagyértékű — akár pénzbeni, akár a filatéliai tudomány szempontjából vett értékről is van szó — bélyegek állagát tudományos alapokra helyezett módszerekkel, tudományos igényű alapelvek szerint megmenteni a további pusztulástól.

Először lássuk az alapelveket. Itt alapvetőnek tartom, hogy a bélyegrestaurálásnál ugyanazok az elvek érvényesüljenek, mint a történeti forrásanyag restaurálásával kapcsolatban az előzőekben már elmondottak: nevezetesen a restaurálás ténye könnyen megállapítható legyen, az a bélyeg állagának javulását eredményezze, anélkül, hogy az eredeti bélyegképet jelentősen befolyásolná, vagyis a filatéliai kutatást a restaurálás ne akadályozza, ugyanakkor a bélyeget a további pusztulástól hosszú időre megmentse. Ebből következik, hogy amennyiben a bélyegkép hiányos, az kipótolható idegen anyaggal a bélyegképtől elütő színben. Amennyiben a fogazat sérült, az anyagában pótolható, de ne fogazzuk utána. A törést igyekezzünk eltávolítani, és helyén a bélyeget megerősíteni, de legalább átnézetben a restaurálás látható legyen stb., stb. Tudom, hogy sok gyűjtőtársam vitatkozni fog ezzel az állásponttal, de véleményem szerint csak ilyen alapelvek mellett szabad a bélyeg restaurálásával foglalkozni. Ugyanakkor szükségesnek tartom, hogy fekete nyomdafestékkel egy „R" betűt nyomjunk a restaurált bélyegekre, ezzel is felhíva a figyelmet a restaurálásra. Mivel egyes esetekben, mikor már másképp nem menthető a bélyeg műanyaggal kell bevonni, vagy műanyag oldattal kell átitatni, szükséges, hogy az esetleges tudományos munka érdekében a papír minőségének vizsgálata előzőleg megtörténjék, és ennek eredménye rögzítődjék a restaurálási törzslapon. Az előzőekből következik, hogy mint minden restaurálási munkánál itt is szükségesnek és elengedhetetlennek tartom a törzslapok kiállítását, melynek ismeretében megállapítható a bélyegről, hogy hol, mikor, ki és hogyan restaurálta a bélyeget. Külön kérdés és nem kívánok vele ebben a munkában foglalkozni, hogy hogyan értékeljük a restaurált bélyeget.

A fentieket véleményem szerint az indokolja, hogy a ma már oly kevés számban rendelkezésre álló klasszi-

kus anyagot, mely a filatéliai tudományok számára nélkülözhetetlen forrásanyagot jelent, minden körülmények között meg kell menteni a további pusztulástól. Ugyanakkor meg kell akadályozni, hogy az így restaurált bélyegek illetéktelen és nem tisztességes haszonnal kerülhessenek a piacra.

Másik fontos kérdés, hogy milyen módszereket válasszunk a bélyegek restaurálására? A hazai és nemzetközi papír-restaurálásban két alapvető irányzat van, és ezeken belül széles variációs lehetőségek. Az egyik irányzat nem használ a restaurálás során „műanyagot", csak úgynevezett természetes anyagokat. Ezt nem tartom tudományosnak, mert a „természetes" anyagok is művi úton készülnek, akárcsak a műanyagok. Itt a műanyag fogalmának helytelen alkalmazásáról van szó. A másik irányzat minden olyan anyagot felhasznál, mely a restaurálás során jó eredményt ígér, és melyről bizonyított, hogy öregedése során sem keletkezhetnek olyan termékek belőle, melyek a védendő értékes anyagot károsíthatja. Az én véleményem szerint ez az utóbbi irányzat követendő a bélyegrestaurálásnál is, rendelkezésre kell állania minden eszköznek, és anyagnak, mely a kívánt eredményt biztosíthatja. Ezek után nézzük meg, csak felsorolásszerűen, hogy milyen módszerek állanak rendelkezésünkre:

1. Cellulóz észterek vizes és alkoholos oldatai, melyekkel a papír meggyengült rostjait lehet utána enyvezni.
2. Cellulóz éterek vizes és alkoholos oldatai, ugyanezen célból.
3. Különböző hosszúrostú, úgynevezett japán papír felvitele a bélyeg hátoldalára, ha már a bélyeg papíranyaga nagyon pusztult. A felvitel lehetséges
   1. ragasztóval:
      a) keményítővel,
      b) enyvvel,
      c) szintetikus ragasztóval,
   2. műanyag-fóliával melegen:
      a) polivinilacetát,
      b) polietilén,
      c) egyéb kopolimer fóliával.
4. Papíröntési eljárással, mikor a bélyeggel azonos korú és minőségű értéktelen bélyegből készítünk papírpépet, és ezzel egészítjük ki a hiányzó részeket.
5. Ugyanez az eljárás, csak mostani jó minőségű papírpépet használunk pótlásra.
6. Műanyag fóliák — a már felsoroltak — önálló alkalmazása meleg préseléssel.
7. Műanyag oldatok alkalmazása, mikor a rostok annyira elpusztultak, hogy más utánenyvezés már nem alkalmazható.

A következőkben bemutatok két, jelenleg birtokomban levő bélyeget restaurálás előtt és után.

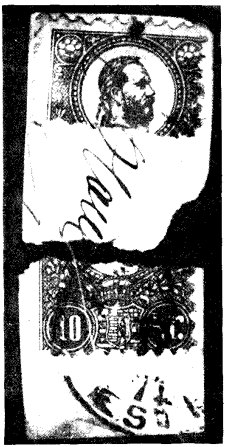

1. ábra. 1858. kiadású, 3 kr., fekete színű roncsbélyeg, restaurálás előtt

Az 1. sz. ábrán egy 1858-as kiadású, fekete színű, 3 krajcáros roncsbélyeg látható.

2. ábra. Ugyanaz, merített japánpapírra polietilén-fóliával laminálva

3. ábra. 1871-es kiadású könyomatos 10 kr-os eltépve, meggyengült papiros, felső fogaknál színes tintafolt

A 2. ábrán ugyanez restaurálva. A módszer: előre meglaminált, kézi merítésű papírra van a bélyeg felapplikálva melegen. A bélyeg látható részén semmiféle anyag nincs. Fogazata nincs utánfogazva. A lamináláshoz 2 század milliméter vastag, speciálisan restaurálási célokra gyártott nagy tisztaságú, úgynevezett nagynyomású polietilén fóliát alkalmaztam. A bélyegromos felerősítését meleg forrasztópákával végeztem, melynek hőfokát szabályozni lehetett a kívánt 100 C°-ra.

A 3. ábrán papíranyagában erősen meggyengült és kettétépett könyomatos 10 krajcáros látható. A 4. sz.

4. ábra. Ugyanaz polietilén-oldattal restaurálva

ábrán restaurálva láthatjuk. A restaurálás műanyag oldattal történt, melyet meleg préselés követett. Megjegyzem, hogy a polietilén oldatot első esetben használtam restaurálásra, ezt az oldatot nem ismeri a szakma.

Eddig a restaurálási módszerekről volt szó. Azonban magát a restaurálást sok minden más technikai folyamatnak meg kell előznie. Pl. A penészes bélyeget először fertőtleníteni kell. Erre igen jól bevált a 25%-os szterogenol oldat. Baktériumos fertőzés esetén azonban

ez sem elegendő. Ilyenkor vákuum-kamrában formalhelid gőzölléssel kell fertőtleníteni.

Fertőtlenítés után a bélyeget meg kell tisztítani. Erre több módszer van, attól függően, hogy a bélyeg papírosa milyen állapotban van. Amennyiben a bélyeg penészes és a papírja mállik, két műanyag fólia között, szterogenolt és timolt tartalmazó alkoholos oldatot kell használni, óvatos hengerléssel párosítva az áztatást. Amennyiben a bélyeg papírja nem pusztult el, akkor semleges kémhatású szintetikus mosószerek ecsetelése vezet célra. Igen jó az evatriol 5%-os vizes oldata melegen alkalmazva.

Amennyiben a bélyegen idegen szennyeződés foltja látható, meg kell kísérelni annak eltávolítását.

Golyóstoll tintát, vagy színes pecséteket metilalkohollal lehet eltávolítani, meleg vasalás közben, két itatóspapír között (mérgező és tűzveszélyes, csak szakember végezheti a munkát). Rozsdafoltot oxálsavval, vagy permanganát, nátrium szulfit és nátriumtioszulfát oldatok egymás után használatával lehet eltávolítani. Színes penészfolt eltávolítása igen nehéz, mert a legtöbb színtelenítőszer erős oxidálószer, mely a bélyeg festékanyagát is megtámadja.

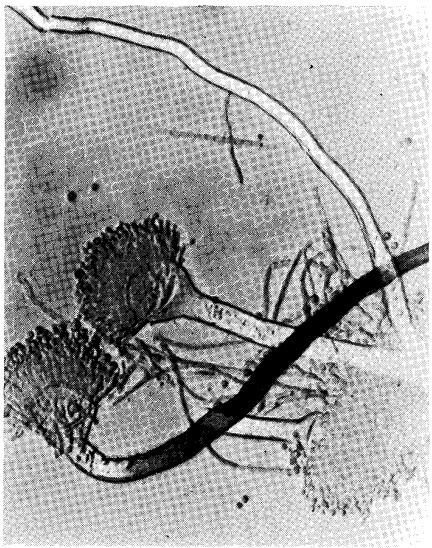
Zsír- és viaszfoltokat széntetraklorid melegen történő alkalmazásával lehet eltávolítani. Ez a módszer a bélyegzők oxidált olajnyomait azonban teljesen nem képes eltávolítani, arra jelenleg nem is rendelkezünk megfelelő módszerrel.

Még sok technikai „bravúrt" kell alkalmazni, míg a restaurálás eredményes lesz.

A fentiekből, azt hiszem, mindenki számára világos, hogy restaurálást csak nagy gyakorlattal rendelkező szakember végezhet, nem tanácsos házi eszközöket alkalmazni.

A következőkben azokkal a sérülési módozatokkal szeretnék foglalkozni, melyek eredményeként a bélyegeket esetleg restaurálni kell.

Legnagyobb veszélyt és a legnagyobb pusztítást a penész jelenti, illetve okozza a régi bélyegekben. Különösen így van ez a futott leveleknél. Sajnos, a papírt, így a bélyeget is több mint 70 féle penész támadhatja meg. Hazánkban jelenleg még nem identifikálta senki a papíron fellelhető penészfajtákat, azonban egy-két leggyakrabban előforduló penész azonosítása már megtörtént. Leggyakoribbak az 5. ábrán bemutatott aspergillus niger és a 6. ábrán látható penicillium családba

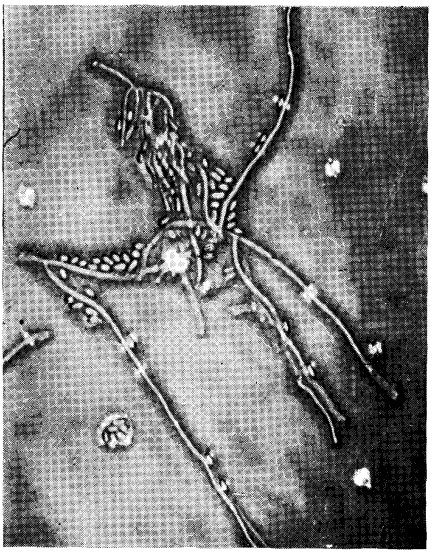

5. ábra. Aspergillus niger, polarizált fénybe felvéve, 840-szeres nagyítás, a szerző felvétele

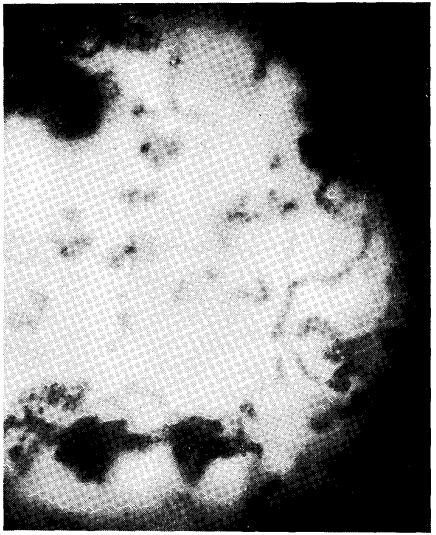
tartozóak. A 7. ábrán a cethatosporan egyik képviselője látható, ez a penész is erősen károsítja a papír cellulóz rostjait. A 8. ábrán egy penicillium penésszel erősen fertőzött bélyegről készült mikroszkóp felvétel látható. Jól kivehetők a spóratartókon elhelyezkedő spórák. A felvételek a szerző által kitenyésztett penészekről készültek, kb. 840-szeres nagyításban. A penészek gyorsan szaporodnak megfelelő körülmények között: magas nedvességtartalom és nem túl magas hőmérséklet. Kedvező táptalajt jelent az állati eredetű enyv, és ez a régi bélyegeknél mindig rendelkezésre áll. Ez az oka, hogy ha egy futott levél megpenészedik, mindig először a bélyeg alatt telepszik meg a penész, és onnan indul meg a papír felületén más helyekre is. Sőt any-

6. ábra. Penicillium családba tartozó penész.
840-szeres nagyítás, a szerző felvétele

7. ábra. Cephatosporan penész.
840-szeres nagyítás, a szerző felvétele

8. ábra. Egy penicillium penésszel fertőzött bélyegről készült 640-szeres nagyítás. Jól látszanak a papírból kinyúló koindiumtartók, és a spórák. A szerző felvétele

nyira elhasználja az enyvet, hogy a bélyeg gyakran le is esik a levélről. A másik közismert sérülési forma a hozzá nem értő bélyegleszedésből ered, amikor is „lenyúzzák" a bélyeget a borítékról, és ezzel „ablakos" lesz a bélyeg. Ilyen hibát a kezdő gyűjtők, illetve a régi gyűjtők követtek el, akik még nem voltak tisztában a gyűjtés technikai követelményeivel. Ezért sok nagyértékű bélyeget láthatunk, mely jelentősen megsérült. Az ilyen sérülést többféle módon lehet restaurálni. Egyik legjobb megoldás japánpapírra történő laminálás. Amennyiben csak részleges a sérülés, akkor papíröntési eljárással is érhetünk el eredményt.

A bélyeg „törése" ellen nedves simítással, majd préseléssel kísérletezhetünk, melyet feltétlenül a bélyeg papírjában történő utánenyvezésnek kell követnie. Erre leginkább egy 4—5%-os cellulóz-etiléter oldat alkalmas. Ilyen körülmények között a bélyeg átnézetben még mutatja a volt törést, azonban éppolyan erős lesz a bélyeg a törés helyén, mint ép korában.

Ez a módszer szakadásnál is eredményes lehet. Erős szakadásokat azonban ajánlatos japánrosttal is megerősíteni.

Külön problémát jelent a futott levelek restaurálása. Itt mindazon módszereket kell alkalmazni, melyekkel egy papírrestaurátor dolgozik, ha ezt a levél állapota megkívánja. A restaurálás folyamatában jelentős szerepet kap a tisztítás, melyet a restaurátorok konzerválásnak neveznek. Ez a folyamat önállóan is alkalmazható azoknál az objektumoknál, melyek csak szennyezettek, de sérülést nem szenvedtek. Különösen ajánlatos a konzerválás kiállítási anyagnál, mert szebbé teszi azt, ugyanakkor a bélyegre vagy a levélre rárakódott szennyeződések eltávolításával élettartamát is megnöveli.

Külön gondot jelent a bélyegen felhasznált festékféleségek elhalványulása. E festékek vagy növényi eredetűek a régi bélyegeken, vagy szintetikusak. A növényi festékek elhalványulását rendszerint a papír savasodása okozza. Ilyen esetekben óvatos kezeléssel lehet jó eredményt elérni. Ehhez azonban az szükséges, hogy a bélyeg savasságát — pH-ját — meg tudjuk állapítani. Szép eredményeket lehet elérni különösen a lila színű régi bélyegeknél. Természetesen csak abban az esetben, ha a színváltozás reverzibilis változás, vagyis lúgosítással ismét visszanyerhető az eredeti

szín. Amennyiben a bélyeg festéke maradandó — irreverzibilis — változást szenvedett, már tehetetlenek vagyunk ezzel szemben.

Általában az eddig elmondottak használt bélyegekre vonatkoznak. Külön kérdést jelent a használatlan bélyegek esetleges restaurálása, és őszintén meg kell mondani, itt sokkal nehezebb helyzetben vagyunk. Ebben a témakörben még jelentős kutatásokat kellene elvégezni, hogy milyen módszereket alkalmazzunk a penészek ellen, mert a ragasztóanyag jelenléte áztatásos módszert nem tesz lehetővé, illetve csak szerves oldószerek használatát engedi meg. A szerves oldószerek jelentős része azonban a szintetikus festékek egy nagy részét oldja, így azok „megfutnak" és tönkretehetik magát a bélyeget.

E cikk keretében nem lehet minden kérdéssel vagy esettel foglalkozni, amellyel egy restaurátor szembetalálkozhat munkája során. Azt lehet mondani, hogy minden eset más és más, és a meglevő lehetőségek közül kell mindig a legcélravezetőbbet alkalmazni. Ugyanakkor külön gondot jelent, hogy „hivatásos" restaurátorok nem értenek a bélyeghez, mely egy speciális területe a restaurálásnak. Azonban ez megtanulható, és nyilván megfelelő körülmények között lesz is rá vállalkozó.

Az itt elmondottak egy reális szükségszerűségből fakadó kérdést kívántak vázolni, gondolatokat ébreszteni, hogy meginduljon egy olyan folyamat, melynek eredményeként megoldódnak a bélyegekkel kapcsolatos állományvédelemnek komplex problémái, és ezzel is biztosítjuk magunk és követőink részére a bélyeggyűjtés örömeit.

HELYREIGAZÍTÁS

Kiadványunk előző, 1973/1. számában néhány sajnálatos sajtóhiba elkerülte a szerkesztő bizottság figyelmét.

Az 1. oldalon az 1895-ös évszám helyesen, mint a tartalomkivonatban: *1898*. A 30. oldalon az angol nyelvű tartalomkivonat 2. pontja alatt, valamint a 31. oldal német nyelvű tartalomkivonat 2. pontja alatt a szerző neve helyesen: *by Béla Simády*, illetve *von Béla Simády*. A 31. oldalon a német nyelvű tartalomkivonat 1. pontja alatt a szerző neve helyesen: *Franz Orbán*.

Az előfordult hibákért olvasóink szíves elnézését kérjük.

Szerkesztő bizottság

Abstract of Contents

1 The 1867 stamp issues of Austria and Hungary — The first stamps of Hungary. By Gyula Madarász.

In the history of the post-office administrations functioning up to that time, the issue of postage- and new paper stamps, as well as of postal stationeries with imprinted stamps of Austria and Hungary in 1867 is unique indeed. These issues have been termed and are also now as „common issues", — owing to a wrong use — in both, the Hungarian and the international special literature and indeed they are regarded many times as Austrian stamps, Austrian issues.

The author proves on the basis of his large and thorough historical and philatelic knowledge, in the frame of this study, that these stamps and emissions have been issued by two different and independent post-office administrations in two areas of different authorities. But also date and duration of their validity is different, being not the same in the spheres of the Austrian and the Hungarian post-office administration. Accordingly the stamps, issued by the independent Hungarian post-office administration and used in the area of same, are *Hungarian stamps.* The stamps, however, issued by the Austrian post-office administration and employed in the area of same, are *Austrian stamps.* The stamps, used in the borderland from the 1st April 1868 to the 31st December 1870, constitute the third group of these stamps, the group of *Austrian-Hungarian stamps.* The distinct Austrian and Hungarian character of the 1867 emission has been indicated by post cards too, issued the 1st October 1869, where at uniform stamp-picture it was possible to manifest (by the Austrian and Hungarian coat-of-arms, as well as by the language) to which of the countries they belong. Author is calling the attention of the readers also to a philatelic rarity of high value, to the provisionary stamps of the Hungarian post. The first Hungarian post-office administration was compelled to use from its formation, the 1st May 1867 to the 1st June 1867, the emission of the first Hungarian stamp, the stamps issued by the Austrian post in 1863—64. These stamps circulated in Hungary up to the 15th June 1867 and owing to their use as mixed postage together with Hungarian stamps, emitted the 1st June, — granted only for a limited phase of 15 days, — they represent the greatest stamp-rarities of this period.

The chart at the end of the article gives, for the first time after a long expectation, a clear idea about the proper place and the time of use of the stamps of the period discussed.

2 Type II. of the 5 Kreuzer value, 1875—91. By Dr. Tivadar Petrovits.

The earlier Hungarian philatelic research-work solved at first the reconstruction of the printing plate type II. of 5 Kreuzer-value, with cover picture. This work is related after earlier attempts to the name of Sándor Visnya. The results of his research-work were published earlier not so detailed to become well-known by the collectors. The author of the present study undertook, together with Ferenc Orbán, to re-examine the ascertainments of Sándor Visnya, to complete them with the results of recent researches and to form them according to the newest systematization in such a way that the philatelists could assemble the sheet reconstruction of the stamp on the basis of the excellent figures, despite the description being less than usual. With the aim of the best possible attaining of the fundamentals, beside the four figures (Charts 2.—5.) we present on separate figures the column-, grouped and twin sheetmarks too (Figs. 2.—9.). „X" and „Y" indicate in the charts 2.—5. the marks, which are proved to be indi-

vidual sheetmarks of the left and the right side of the 2×100 printing plate.

3 *Conservation of stamps. By Dr. Tamás Scholz.*

Author discusses on the basis of his large knowledge the conservation of classical stamps by restoring, serving philatelic research-work. Restoring is not to confound with the repair of stamps, since the omission of indication of repairs could lead to the deception of collectors.

In case of works of fine art it is reasonable that the work of the restorer should rest imperceptible, however, the restored material of libraries, archives and stamps must bear the traces of the restoring work. So the repair of stamps cannot change the original state of the stamp, it must be restricted only to the conservation of same. Should the picture of the stamp be defective, this can be replaced with foreign matter, differing from the stamp picture. If the perforation is damaged, this can be replaced with its own matter, but no reperforation is desirable. It must be attempted to remove fractures, and to reinforce the spots.

It is desirable that the restored stamp gets a special mark, e. g. the sign „R" and also an individual registry sheet from which it can be proved, where, when, by whom and how the stamp has been repaired. The restoring of truly run letters presents a particular problem. For this purpose all methods of a paper-restorer have to be employed. Author presents finally by pictures the moulds, attacking the paper of stamps too.

Sommaire

1 *L'émission des timbres de l'Autriche et de la Hongrie en 1867. — Les premiers timbres de la Hongrie. Par Gyula Madarász.*

La mise en circulation des timbres-poste et des timbres pour journaux, de même que celle des entièrs postaux en Autriche et en Hongrie en 1867 signifie une émission unique dans l'histoire des directions postales en fonction jusqu' alors. Ces émissions furent nommées et sont nommées actuellement aussi comme „émissions communes", par suite d'une impropriété, par la littérature spéciale nationale et internationale, et elles sont considérés bien des fois comme des timbres autrichiens, des émissions autrichiennes.

L'auteur démontre à la base de ses connaissances étendues et approfondies historiques et philatéliques, dans le cadre de cet article, que ces timbres et émissions postales furent mise en circulation aux régions des autorités divers par deux directions postales différentes et indépendantes. Mais elles diffèrent aussi par la date de leur mise en circulation et de même par la duration de leur validité, n'étant pas égal aux régions de la direction postale autrichienne et de la direction postale hongroise. C'est ainsi, que les timbres, mise en circulation par la direction postale indépendante hongroise et utilisés sur la territoire de même, sont des *timbres hongrois*. Cependant ceux, mise en circulation par la poste autrichienne et utilisés sur le territoire de même, sont des *timbres autrichiens*. Les timbres, utilisés du ler avril 1868 jusq, au 31 décembre 1870 dans la zone frontière, constituent le troisième groupe des timbres, celui des timbres *austro-hongrois*. Le caractère particulier, autrichien et hongrois, de l'émission en 1867 s'exprime aussi par les cartes postales émises le ler octobre 1869, sur lesquelles il fut possible, auprès du dessin identique du timbre, de faire apparaître par les armoiries de l'Autriche et de la Hongrie et de même par la langue, à quel des pays elles appartiennent.

L'auteur attire l'attention des lecteurs aussi sur une rareté philatelique de haute valeur, les timbres provisoires de la poste hongroise. Dès l'établissement de la direction postale hongroise, le ler mai 1867, celle-ci était contrainte de faire usage des timbres de la poste autrichienne, émises en 1863—64, jusq'au ler juin 1867, la mise en vente du timbre premier hongrois. Ces timbres circulaient en Hongrie jusq'au 15 juin 1867 et les affranchissements mixtes

tout ensemble avec les timbres hongrois, émis le ler juin, sont en conséquence de leur utilisation limitée à 15 jours, les plus grandes raretés de cette période.

Le tableau à la fin de l'article donne après une longue attente pour la première fois une image manifeste de l'appartenance et de la date d'utilisation des timbres de la période considérée.

2 Les timbres de 5 Kreuzer de la matrice II des années 1875—91. Par Dr. Tivadar Petrovits.

Les recherches philatéliques précédentes hongrois ont résolu d'abord la reconstruction de la matrice II de 5 Kreuzer à dessin d'enveloppe. Ce travail est lié, après des tentatives précédentes, au nom de Sándor Visnya. Les résultats de ses recherches me fûrent pas publiés préalablement si amplement pour se faire connaître aux collectionneurs en général. L'auteur de l'article présent s'attelait, ensemble avec Ferenc Orbán, à la tâche, d'examiner les constatations de Sándor Visnya, de les compléter par les résultats des recherches nouvelles et de les formuler, conformément à notre systematisation récente de manière, que les philatélistes puissent assembler la reconstruction de feuille de ce timbre à la base des illustrations excellentes, malgré la description réduite. Pour apprendre plus parfaitement les connaissances de base, nous présentons outre les quatre illustrations (tableaux 2.—5.) aussi par des figures spéciales les signes distinctifs groupés, doubles ou de colonne (Figs. 2.—9.). Sur les tableaux 2.—5. nous faisons connaître les signes, marqués par „x" et „y", étant indubitablement des signes distinctifs individuels du côté gauche et du côte droit de la matrice II. de 2×100.

3 La conservation des timbres. Par Dr. Tamás Scholz.

L'auteur s'occupe sur la base de ses connaissances étendues de la conservation des timbres classiques, servant les recherches philatéliques. La conservation ne doiit être confondue avec la réparation des timbres puisque l'omission de l'indication d'une réparation achevée pourrait conduire à la mystification des collectionneurs.

Quant aux compositions des beaux-arts il est bien motivé que le travail du restaurateur échappe aux sens, cependant les traces de la conservation de la matière des bibliothéques, des archives et des timbres doivent se manifester infailliblement. En pareil cas la conservation ne peut pas changer l'état original du timbre, se limitant seulement à la préservation du même. Ainsi si le dessin du timbre est défectueux, cela ne peut-être remplacé qu' avec une matière étrangère, contrastant avec le dessin du timbre. Si la dentelure est détériorée, cela il faut réparer avec du même, mais la redentelure est indésirable. Il faut tâcher d'enlever la brisure et de renforcer le timbre sur ce point.

Il serait à désirer que le timbre réparé obtient un signe spécial, e. g. „R" et aussi une feuille signalétique, d'où il peut-être constaté, où, quand, par qui et comment ce timbre fut reparé.

La conservation des lettres courues présente un problème particulier. À cela il faut se servir de toutes les méthodes employées par un restaurateur de papier. L'auteur finit par montrer des images de moisissures, attaquant aussi le papier des timbres.

Auszug aus dem Inhalt

1 Die 1867-er Markenausgaben von Österreich und Ungarn — Die ersten Marken Ungarns. (Gyula Madarász.)

In der Geschichte der bisher tätigen Postdirektionen bedeutet die 1867-er Ausgabe der Brief- und Zeitungsmarken, sowie der Ganzsachen, in Österreich und Ungarn eine einzig dastehende Ausgabe. Diese Ausgaben wurden infolge eines irrigen Wortgebrauches „gemeinsame Ausgaben" genannt und werden auch gegenwärtig in der heimischen, wie auch in der internationalen Fachliteratur so genannt, sie werden sogar oft als österreichische Marken, österreichische Ausgaben betrachtet.

Der Autor beweist auf Grund seiner ausgedehnten und gründlichen historischen und philatelistischen Kenntnisse im Rahmen dieser Studie, dass diese Marken und Postausgaben in Gebieten verschiedener Oberhoheit von zwei verschiedenen und selbständigen Postdirektionen ausgegeben wurden. Aber auch der Zeitpunkt ihrer Ausgabe, sowie die Dauer ihre Gültigkeit waren verschieden und nicht identisch in den Gebieten der österreichischen und ungarischen Postdirektion. So sind die Marken, die von der selbständigen ungarischen Postverwaltung ausgegeben und in ihrem Gebiet verwendet wurden, *ungarische Marken*. Die, von der österreichischen Post ausgegebenen, bzw. in ihrem Gebiet verwendeten Exemplare, sind jedoch *österreichische Marken*. Die, in der Landmark vom 1. April 1868 bis zum 31. Dezember 1870 verwendeten Exemplare bilden die dritte Gruppe dieser Marken, die der österreichisch-ungarischen Marken. Den verschiedenen österreichischen und ungarischen Charakter der 1867-er Ausgabe bringen auch die, am 1. Oktober 1869 in Umlauf gebrachten Postkarten zum Ausdruck, auf welchen es bei gleichem Markenbild ermöglicht wurde, die Bezeichnung des Landes anzugeben, zu dessen Wertzeichen sie gehörten (das österreichische, bzw. ungarische Wappenbild und die Sprache).

Der Autor beaufmerksamt die Leser auf eine besonders wertvolle philatelistische Rarität, auf die provisorischen Marken der ungarischen Post. Die ungarische Postverwaltung war gezwungen, seit ihrer Konstitution, den 1. Mai 1867, bis zur Ausgabe der ersten ungarischen Postmarke am 1. Juni 1867, die, in 1863/64 ausgegebenen Marken der österreichischen Post zu verwenden. Diese Marken waren in Ungarn bis zum 15. Juni in Umlauf und die Mischfrankierung mit den, am 1. Juni ausgegebenen Marken ist wegen ihrer, auf 15 Tage beschränkte Verwendungsmöglichkeit die grösste Markenrarität dieser Periode.

2 *Die 1875—91-er Type II. des 5 Kreuzerwertes (Dr. Tivadar Petrovits).*

Die frühere ungarische philatelistische Forschungsarbeit löste als erstes die Rekonstruktion der 5 Kreuzer Druckplatte Type II. mit Briefumschlagzeichnung. Die Arbeit knüpft sich an den Namen von Sándor Visnya. Die Ergebnisse seiner Forschungsarbeit wurden früher nicht in so detaillierter Form publiziert, um den Sammlern allbekannt zu werden. Der Autor dieses Artikels unternahm zusammen mit Ferenc Orbán die Arbeit, die Feststellungen von Sándor Visnya zu überprüfen, sie mit den Ergebnissen der neueren Forschungen zu ergänzen und entsprechend unserer neuesten Systematisierung in eine Form zu bringen, die es den Philatelisten ermöglicht, trotz des kürzeren Textes, aufgrund der vorzüglichen Abbildungen die Bogenrekonstruktion dieser Marke zusammenzustellen. Zwecks der möglichst besten Aneignung der Grundkenntnisse werden ausser den vier Abbildungen (Tabellen 2.—5.) in separaten Abbildungen auch die Säulen-, Gruppen- und gepaarte Erkennungszeichen dargestellt (Abbildung 2.—9.). In den Tabellen 2.—5. werden unter „x", bzw. „y" diejenigen Zeichen angeführt, die erwiesenermassen individuelle Erkennungszeichen der linken, bzw. der rechten Seite der 2×100-er Druckplatte sind.

3 *Bestandsschutz der Marken (Dr. Tamás Scholz).*

Aufgrund seiner ausgedehnten Kenntnisse befasst sich der Autor, im Dienste der philatelistischen Forschungsarbeit, mit der Rettung der klassischen Marken mittels Restaurierung. Die Restaurierung ist nicht zu verwechseln mit der Reparatur der Marken, da die Nichtangabe der Reparatur die Sammler irreführen könnte.

Bei Schöpfungen der bildenden Künste ist es begründet, dass die Arbeit des Restaurators nicht bemerkbar sein darf, doch bei Restaurierungen des Archiv- und Bibliotheksgutes, sowie der Marken müssen deren Spuren eindeutig ersichtlich sein. In diesem Fall kann die

Restaurierung den Originalzustand der Marke nicht verändern, sondern sich auf dessen Bestandsschutz beschränken. Daraus folgt, dass im Falle das Markenbild mangelhaft ist, dieses nur mit einem, vom Markenbild abweichendem Fremdstoff ersetzt werden kann. Falls die Zähnung schadhaft ist, kann dieses aus eigenem Material ersetzt werden, doch ist keine Nachzähnung erwünscht. Der Bruch ist womöglich zu entfernen und an dieser Stelle die Marke verstärkt werden.

Es ist erwünscht, dass die restaurierte Marke eine besondere Bezeichnung, z. B. „R" und ein Stammblatt erhält, aus welchem festgestellt werden kann, wo, wann, von wem und wie die Marke restauriert wurde. Ein besonderes Problem bedeutet die Restaurierung der echt gelaufenen Briefe. Bei solchen müssen sämtliche Methoden verwendet werden, mit denen ein Papier-Restaurator arbeitet. Zuletzt werden vom Autor mittels Abbildungen die Schimmelpilze gezeigt, die auch das Papier der Marken angreifen.

СОДЕРЖАНИЕ

1 Эмиссии марок 1867 года Австрии и Венгрии — это первые марки Венгрии. (Дьюла Мадарас)

В истории работавших до сих пор почтовых администраций почтовые и газетные марки и цельные вещи, пущенные в оборот в Австрии и Венгрии в 1867 году, представляют собой уникальную эмиссию. Как в венгерской, так и международной филателистической литературе эти выпуски марок в результате неправильного употребления слова назывались и называются и сейчас «общими выпусками», более того, некоторые специалисты рассматривают их как австрийские марки.

Опираясь на свои глубокие исторические и филателистические знания, автор статьи доказывает, что указанные марки и цельные вещи выпускались двумя самостоятельными почтами на различных государственных территориях. Даты их выпуска и сроки их действительности на территории Венгрии и Австрии не были одинаковы. Следовательно, марки, выпущенные самостоятельной венгерской почтой и использованные на ее территории, являются *венгерскими марками*. А марки, которые были изданы австрийской почтой и использованы на ее территории, — это *австрийские марки*. Марки использованные в период с 1 апреля 1868 года по 31 декабря 1870 года на пограничной территории, состоявляют третью группу этих марок — группу *австро—венгерских марок*. Тот факт, что марки 1867 года были выпущены двумя самостоятельными друг от друга почтами, отражается и на почтовых открытках 1869 года, на которых при одинаковом марочном изображении можно было указывать государство (герб Австрии или Венгрии), которому принадлежали эти почтовые ценности.

Автор статьи обращает внимание читателей на очень ценные филателистические редкости — провизорные марки венгерской почти. Венгерская почта от своего создания (1 мая 1867 г.) до выпуска первых венгерских марок (1 июня 1867 г.) вынуждена была пользоваться австрийскими марками эмиссии 1863—1864 годов. Эти марки имелись в обороте в Венгрии до 15 июня 1867 года и в результате использования их для франкировки писем вместе с венгерскими марками, выпущенными 1 июня 1867 года, сейчас рассматриваются как крупнейшие марочные редкости того периода.

Таблица в конце статьи впервые дает ясную картину о принадлежности марок рассмотренного периода и датах их использования.

2 5-тикрейцеровая марка II-го типа, 1875—1891 гг.
(Д-р Тивадар Петрович)

В процессе прежней венгерской филателистической исследовательской работы первой была решена реконструкция оригинального эстампа (гальванического дубликата) 5-тикрейцеровой марки II-го типа с изображением конверта. Решение вопроса связано с именем Шандора Вишни. Результаты его исследований раньше не публиковались столь широко, чтобы они могли стать общеизвестными коллекционерам. Автор статьи совместно с Ференцем Орбаном поставил перед собой задачи рассмотреть утверждения Шандора Вишни, дополнить их результатами последних исследований и сгруппировать их по новой системе, на основе которой филателисты вопреки более краткому описанию могут составить реконструкцию листа указанной марки. Для более совершенного освоения основных знаний помимо четырех фигур (таблицы 2—5 приводятся на особых рисунках (2—9) ко-

лонные, групповые и парные опознавательные знаки. На таблицах 2—5 обозначениями «х» и «у» показываются те знаки, которые являются опознавательными знаками левой и правой сторон гальванического дубликата размером 2×100.

3 *Охрана наличия марок.* (Д-р Тамаш Шольц)

Опираясь на свои широкие знания, автор статьи рассматривает вопрос спасения классических марок путем реставрации, служащей филателистическим исследованиям. Реставрацию нельзя перепутать с исправлением марок, так как неуказание факта ремонта может ввести коллекционеров в заблуждение.

Если незаметность реставраторской работы у творений художников является обоснованной, то следы реставрации марок, а также материалов библиотек и архивов должны показаться ясно. В этом случае реставрация первоначальное состояние марки не должна изменить, а может защитить лишь ее наличие. Из этого следует, что если марочное изображение является дефектным, то исправить его можно только материалом, отличающимся от материала марочного изображения. Если зубцовка повреждена, то она может быть поправлена из собственного материала, однако дозубцовка нежелательна. Ломку надо устранить и укрепить марку на месте ломки.

Желательно, чтобы рестарированная марка получила особый знак, например букву «Р», и аттестат, из которого можно видеть, где, когда, кем и как реставрирована эта марка.

Реставрация прошедших почту писем представляет собой особую проблему. При этом необходимо применить все способы, применимые реставраторами бумаги. В заключение автор статьи показывает плесневые грибки, опасные для бумаги марок.

Ára: 9,50 Ft

1500 — 73.1000 Ságvári Nyomda, Budapest